

สมรรถนะอันพึงประสงค์ของครูอาสาสมัคร การศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย

Desirable Competencies for Volunteer Teachers in Pondok under the Jurisdiction of Office of the Non – formal and Informal Education

มุฮัมมัดอาลี วาเตะ¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสมรรถนะที่พึงประสงค์ และสภาพปัญหาของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ เก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูล คือ 1) ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2) ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ และ 3) โต๊ะครูเจ้าของสถาบันศึกษาปอเนาะ ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะอันพึงประสงค์ของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะประกอบด้วย 4 ด้าน คือ สมรรถนะด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน สมรรถนะด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ สมรรถนะด้านการพัฒนาวิชาชีพ และสมรรถนะด้านการพัฒนาตนเอง และ สภาพปัญหาของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะสามารถแบ่งได้เป็น 7 ด้าน

¹ ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ “อัลมุฮัมมาดียะห์ อัลอิสลามียะห์” สังกัด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอบันนังสตา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดยะลา

Abstract

This study was qualitative research, The purposes of research were to study Desirable Competencies and problems for volunteer teachers in pondoks. collected data by Semi-structured interviews implement. The informant were 1) volunteer teachers in pondoks under the jurisdiction of office of the non - formal and informal education, 2) Director of Office of the Non - Formal and Informal Education and 3) Director of Pondoks. The results of this research were found 4 competencies ; Building community relationships, The learning process, Professional development, and self - development. The problems for Volunteer Teachers in Pondoks Can be classified 7 side

บทนำ

ในช่วงระยะเวลาสองทศวรรษที่ผ่านมา ทุกประเทศทั่วโลกได้ริเริ่มและดำเนินการปฏิรูปการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพมาตรฐาน สามารถผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพสู่ยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ ครูเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการปฏิรูปการศึกษาเพราะเป็นด่านหน้าและกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงามทางด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม และเป็นผู้เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้กับผู้เรียน ซึ่งเป็นการเตรียมเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพของสังคมในอนาคต ดังนั้น คุณภาพของครูจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพการจัดการศึกษา การที่ครูจะสอนได้อย่างมีคุณภาพนั้นมีองค์ประกอบสนับสนุนหลายด้านโดยจะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของครูและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับตัวครู ความสามารถของครูจึงจะทำให้พิจารณาประสิทธิภาพการสอนของครูได้อย่างครอบคลุม ครูจึงต้องมีการพัฒนาสมรรถนะตนเองอยู่เสมอและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพตลอดเวลา โดยกระทำอย่างต่อเนื่องเพราะวิทยาการต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา หากครูไม่ได้รับการพัฒนาสมรรถนะก็จะเป็นครูที่ด้อยคุณภาพผลเสียก็จะตกอยู่ที่ตัวผู้เรียน

สมรรถนะ หรือ Competency มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมาย หมายถึง (1) ทักษะ (Skill) มโนทัศน์ (Concept) และเจตคติ (Attitude) ที่ต้องมีในการทำงานทุกประเภท สามารถนำวิธีการและความรู้พื้นฐานไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่ปฏิบัติจริง

สมรรถนะอันพึงประสงค์ของครูอาสาสมัครการศึกษาในสถานศึกษาปอเนาะ
สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

(2) พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกถึงความสามารถในด้านคุณภาพและการปฏิบัติงาน (3) เป็นคุณสมบัติหรือเป็นพฤติกรรมที่บุคคลนั้นๆ ได้แสดงถึงความสามารถ (Ability) ความรู้ (Knowledge) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Attitude) ออกมาในการปฏิบัติงาน (4) เป็นความสามารถอะไรก็ตาม ที่บุคคลสามารถกระทำได้ และเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่แสดงให้เห็นถึงถึงลักษณะความสามารถที่มีประสิทธิภาพภายใต้ขอบเขตที่เกี่ยวกับงาน (5) คุณสมบัติที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้ ความเข้าใจ เจตคติ อุบิสัยหรือบุคลิกภาพ ซึ่งมีผลทำให้เกิดความสามารถในการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ตามที่พึงปรารถนา (6) คุณสมบัติที่เป็นตัวผลักดันความคิด ความรู้สึกหรือสิ่งอื่นๆ ที่มีในตัวบุคคล ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานที่ดี หรือมีประสิทธิภาพในงานนั้นๆ (7) การบูรณาการของปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจ วิธีคิด ที่สะท้อนในรูปของพฤติกรรมการทำงานที่จะส่งผลสำเร็จที่ดีเยี่ยม และเป็นประโยชน์สำคัญของผลงานตามบทบาทความรับผิดชอบ จากความหมายของ Competency ดังกล่าว จะมีความหมายโดยรวมคือ “สิ่งที่คุณแสดงออก ในรูปของพฤติกรรมและวิธีการทำงานที่จะส่งผลให้เกิดความสำเร็จสูงสุดในงานตามบทบาทความรับผิดชอบและสถานการณ์ที่ประสบ ซึ่งเป็นผลมาจากความรู้ความชำนาญ ทักษะ และกรอบความคิด ค่านิยมที่ยึดถือ รวมถึงคุณลักษณะเฉพาะบุคคลตามความจำเป็นที่สอดคล้องกับสมรรถนะความสามารถหลักที่องค์กรจำเป็นต้องมีเพื่อความยั่งยืน” โดยสรุป Competency คือความสามารถที่มีอยู่ในตัวคน ทั้งความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ ทักษะ ความชำนาญ การประพฤติปฏิบัติตน อุบิสัยใจคอ การแสดงออก ความรู้สึกนึกคิด จิตใจ การบริหาร การจัดการ การตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ สติปัญญา ไหวพริบปฏิภาณ ความเฉลียวฉลาด และการแสดงออกทางอารมณ์ ตลอดจนจนถึงภาวะผู้นำ หากนำมาใช้มากระทำ มาปฏิบัติ จะทำให้เกิดงานเกิดความเปลี่ยนแปลง เกิดผลลัพธ์ เกิดผลผลิต เกิดการสนองตอบ ทั้งที่เป็นทางบวกและทางลบ ทำให้เกิดความสำเร็จหรือไม่สำเร็จระดับต่างๆ ในการทำงาน”

โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้สู่สถาบันศึกษาปอเนาะ เป็นโครงการหนึ่งที่ทางสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้ดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ ตลอดจนส่งเสริมให้เยาวชนในสถานศึกษาปอเนาะนำแนวทางการดำรงชีวิต ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตอย่างมีความสุข และเพื่อให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาปอเนาะมีความรู้ ความสามารถ

ในการปฏิบัติงานและสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความสมานฉันท์ โดยได้จัดส่ง “พนักงานราชการครูอาสาสมัครการศึกษาออกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ” ประจำอยู่ในแต่ละสถาบันปอเนาะทุกแห่ง โดยมีบทบาทหน้าที่สำคัญ 7 ประการ คือ เป็นผู้ช่วย โตะครูหรือบ่าวของเจ้าของปอเนาะ จัดการเรียนการสอนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สอนภาษาไทย จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพหลักสูตรระยะสั้นให้กับนักศึกษาที่ต้องการจะเรียนทักษะอาชีพ จัดมุมส่งเสริมการเรียนรู้/มูมรักการอ่านในสถาบันศึกษาปอเนาะ และงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา มีจุดอ่อนในการพัฒนาครูอาสาสมัครการศึกษาออกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ กล่าวคือ ทางสำนักงาน กศน. ได้จัดส่งครูอาสา ลงไปปฏิบัติงานในสถาบันศึกษาปอเนาะโดยไม่ได้จัดฝึกอบรมก่อนการปฏิบัติงานและที่สำคัญคือไม่มีคู่มือการปฏิบัติงานที่ชัดเจน อีกทั้งยังกำหนดคุณสมบัติกว้างเกินไป ไม่ได้เจาะจงและเน้นว่าต้องการครูอาสาสมัครฯ ที่เป็นผู้มีความสามารถทางด้านใด หรือครูอาสาสมัครฯ ควรจะมีคุณสมบัติพิเศษอะไรเพิ่มเติมบ้าง เพื่อที่จะให้ผลการดำเนินงานออกมาดีที่สุดในเชิงกำหนดทิศทางไม่ชัดเจนส่งผลให้การกำหนดถึงความรู้ ความสามารถ และทักษะต่างๆ รวมถึงเจตคติที่จำเป็นต้องมีการทำงานไม่ครอบคลุมและไม่มีทิศทาง

การนำแนวคิด Competency มาใช้ในการพัฒนาศักยภาพของครู ทำให้เราทราบอย่างชัดเจนว่าความสามารถอะไรบ้างที่จำเป็นต้องพัฒนา และส่งผลต่อประสิทธิภาพของการทำงาน ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าหากครูมีศักยภาพ มีสมรรถนะที่จำเป็นต่องานที่ได้รับมอบหมาย จะส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะครูอาสาสมัครการศึกษาออกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะอันพึงประสงค์ของครูอาสาสมัครการศึกษาออกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสมรรถนะที่พึงประสงค์ของครูอาสาสมัครการศึกษาออกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นแนวทางให้สำนักงาน กศน. นำไปพิจารณาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพของครูอาสาฯ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และหาวิธีการพัฒนา ส่งเสริมผู้ที่จะมาเป็นครูอาสาฯ ให้มีคุณภาพต่อไป อีกทั้งยังช่วยให้ครูอาสาฯ ได้ตระหนักถึงความจำเป็นของสมรรถนะการปฏิบัติงาน และได้รับการกำหนดทิศทางการพัฒนาสมรรถนะให้ชัดเจน

สมรรถนะอันพึงประสงค์ของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ
สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

เป็นรูปธรรม เพื่อใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งกำหนดแนวทางการพัฒนาเพื่อให้ครูอาสา มีสมรรถนะสูงจะส่งผลต่อการพัฒนาสถาบันศึกษาปอเนาะ การพัฒนาชุมชน และสามารถนำคนไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ที่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศและโลก

ประชากร

ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 10 คน 2) ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ จำนวน 5 คน และ 3) โต๊ะครูเจ้าของสถาบันศึกษาปอเนาะ จำนวน 5 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด คือ

1. แบบสัมภาษณ์ สำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แนวทางการสัมภาษณ์ใช้ 2 วิธี คือ

1.1 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) เป็นการพูดคุย มีการกำหนดประเด็นไว้ล่วงหน้า แต่ปล่อยให้บรรยากาศการพูดคุยเป็นไปอย่างง่ายๆ เป็นกันเอง ไม่เคร่งครัดกับขั้นตอนและการตอบคำถาม โดยจะทำการสัมภาษณ์โต๊ะครู หรือ บาบอสถาบันศึกษาปอเนาะ

1.2 การสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi - formal interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่เตรียมคำถามไว้ล่วงหน้าเพื่อให้ตรงกับจุดประสงค์ในการศึกษา โดยจะสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ และครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ

2. การสังเกตการณ์ (Observation)

ผู้วิจัยใช้หลักการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ทั้งการสังเกตการณ์ในกิจกรรมของสถาบันศึกษาปอเนาะ เช่น การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ การจัดการกิจกรรม

การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน และการจัดกิจกรรม การศึกษาตามอัธยาศัย และใช้การสังเกตในระหว่างการสัมภาษณ์ ร่วมสังเกตน้ำเสียง และ พฤติกรรมทั้งในด้านความรู้สึก อารมณ์ อาศัยกรอบในการสังเกต 6 ประการ (สุภางค์ จันทวนิช, 2543) คือ

2.1 สภาพสังคม โดยจะอาศัยลักษณะสภาพทั่วไปของชุมชน เพื่อรับทราบ ข้อมูลในระดับกว้างขึ้น

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบัน หรือ กลุ่มในชุมชน

2.3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของคนในชุมชน

2.4 การกระทำ หรือการใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชน

2.5 แบบแผนการกระทำซึ่งเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนและมีลักษณะต่อเนื่อง จนเป็นแบบแผนปฏิบัติ ในที่นี้คือการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยจะสังเกตรูปแบบ วิธีการจัดการ และพัฒนาการของครู อาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ รวมทั้งการวางแผนการสอน และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.6 การให้ความหมายแก่การกระทำ หรือแบบแผนพฤติกรรม

ขั้นตอนการวิจัย

1. ทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดประเด็นและสร้าง กรอบแนวคิดในการวิจัย อันจะนำไปสู่การสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ทางการวิจัย โดยพิจารณาถึงความถูกต้อง ครอบคลุม และครบถ้วนของเนื้อหาและภาษาที่ใช้

2. สร้างคำถามการสัมภาษณ์ให้ชัดเจน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และข้อมูลที่ต้องการ และนำแบบสัมภาษณ์ที่ร่างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจำนวน 3 ท่าน

3. กำหนดบุคคลและพื้นที่ที่จะไปสัมภาษณ์ รวมถึงการศึกษาประวัติผู้ให้สัมภาษณ์

4. นัดหมายผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อกำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่จะใช้สัมภาษณ์

5. เตรียมเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์

6. พบผู้ให้สัมภาษณ์ สัมภาษณ์พร้อมขออนุญาตบันทึกเสียงการสัมภาษณ์

7. บันทึกการสัมภาษณ์ ทั้งที่เป็นเครื่องอัดเสียง และการบันทึกโน้ต

การวิเคราะห์ข้อมูล

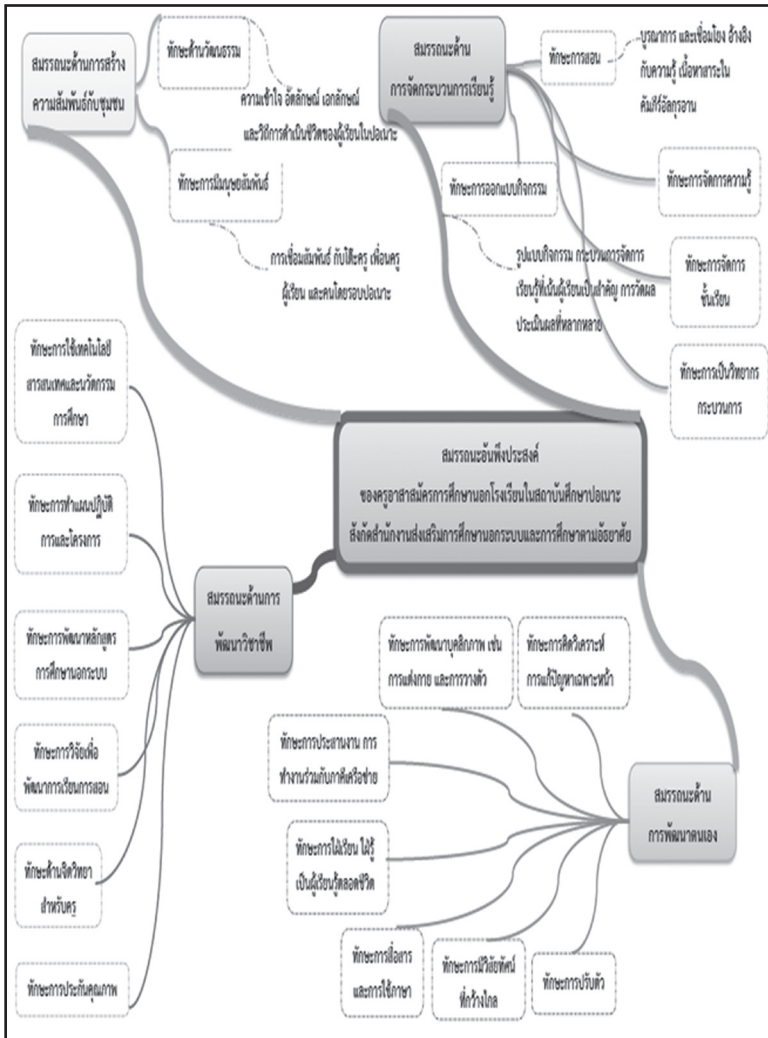
ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย (Induction) ซึ่งเป็นการสรุปข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึก ผู้วิจัยนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ จัดลำดับ วิเคราะห์ และสรุปผลสมรรถนะที่พึงประสงค์ของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน ในสถาบันศึกษาปอเนาะ

ผลการวิจัย

ผลการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า สมรรถนะที่พึงประสงค์ของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะประกอบด้วย 4 ด้าน คือ

- 1) สมรรถนะด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ประกอบด้วย 1.1) ทักษะทางวัฒนธรรม และ 1.2) ทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์
- 2) สมรรถนะด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 2.1) ทักษะการสอน 2.2) ทักษะการออกแบบกิจกรรม 2.3) ทักษะการจัดการความรู้ 2.4) ทักษะการจัดการชั้นเรียน และ 2.5) ทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ
- 3) สมรรถนะด้านการพัฒนาวิชาชีพ ประกอบด้วย 3.1) ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมทางการศึกษา 3.2) ทักษะการทำแผนปฏิบัติการและโครงการ 3.3) ทักษะการพัฒนาหลักสูตรการศึกษานอกระบบ 3.4) ทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน 3.5) ทักษะด้านจิตวิทยาสำหรับครู และ 3.6) ทักษะด้านการประกันคุณภาพ และ 4) สมรรถนะด้านการพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย 4.1) ทักษะการคิด วิเคราะห์ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า 4.2) ทักษะการพัฒนาบุคลิกภาพ 4.3) ทักษะการประสานงาน ทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย 4.4) ทักษะการใฝ่เรียน ใฝ่รู้ เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต 4.5) ทักษะการสื่อสารละการใช้ภาษา 4.6) ทักษะการมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และ 4.7) ทักษะการปรับตัว

แผนผังความคิด (Mind Map) สมรรถนะอันพึงประสงค์ของครูอาสาสมัคร การศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาพอเหมาะ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย



สมรรถนะอันพึงประสงค์ของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ
สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ผลจากการสัมภาษณ์ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ และโต๊ะครูสถาบันศึกษาปอเนาะ รวมทั้ง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยนำข้อมูลสภาพปัญหาของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะที่ได้ มาวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่พบว่า สภาพปัญหาของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะสามารถแบ่งได้เป็น 7 ด้าน ดังนี้

1) สภาพปัญหาด้านคุณลักษณะของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ มี 6 ด้าน ประกอบด้วย

1.1 ขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรการศึกษานอกระบบ และการเขียนแผนการสอนแบบบูรณาการ

1.2 ขาดทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เทคนิคการสอนที่หลากหลาย โดยเฉพาะการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และคิดเป็น

1.3 พฤติกรรม บุคลิกภาพ และการแต่งกายที่ไม่เหมาะสม

1.4 ครู 1 คนต้องสอนทุกวิชา ทุกระดับชั้น บวกกับภาระงานอื่นๆ ในสำนักงาน ทำให้ไม่มีเวลาเตรียมการสอน จึงทำให้สอนถูกบ้าง ผิดบ้าง

1.5 ครูไม่ได้เรียนจบวุฒิครู ไม่มีคุณวุฒิในวิชาที่สอน และไม่ถนัดในวิชาหลัก เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ

1.6 ครูยังขาดการใฝ่รู้ ความทุ่มเท และความรับผิดชอบ

2) สภาพปัญหาด้านผู้เรียน มี 6 ด้าน ประกอบด้วย

2.1 อ่อนทักษะด้านการพูด การอ่าน การเขียน การสื่อสารภาษาไทย การคิดวิเคราะห์ และขาดความรู้พื้นฐานของวิชาเรียน

2.2 ไม่กล้าแสดงออก

2.3 มาพบกลุ่มไม่ต่อเนื่อง และออกกลางคัน

2.4 ผู้เรียนมีหลากหลายวัย และมีพื้นฐานความรู้ต่างกัน

2.5 ให้ความสำคัญ สนใจ เน้นการเรียนหลักสูตรของสถาบันศึกษาปอเนาะมากกว่าเรียนคน.

2.6 ผู้เรียนมีจำนวนน้อย จำนวนไม่คง และไม่ได้อยู่ประจำในสถาบันศึกษาปอเนาะ

3) สภาพปัญหาด้านโต๊ะครู หรือ บาบอเจ้าของสถาบันศึกษาปอเนาะ มี 2 ด้าน ประกอบด้วย

3.1 ขาดความตระหนักและไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา กศน.

3.2 มีความยากลำบากหากต้องติดต่อประสานงานกับครูที่เป็นเทศหญิง และนับถือศาสนาพุทธ อันเนื่องมาจากข้อจำกัดทางศาสนา และภาษา

4) สภาพปัญหาด้านสถาบันศึกษาปอเนาะ / อาคารสถานที่ มี 3 ด้าน ประกอบด้วย

4.1 ไม่มีความพร้อมด้านอาคาร โต๊ะ เก้าอี้ สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย อุปกรณ์อื่นๆ ที่จำเป็น สิ่งอำนวยความสะดวกที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอน และแหล่งเรียนรู้ ค้นคว้าเพิ่มเติม เช่น อินเทอร์เน็ต และห้องสมุด

4.2 มีข้อจำกัดทางศาสนาไม่สามารถจัดกิจกรรมที่ขัดกับหลักศาสนาได้ เช่น งานวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันแม่แห่งชาติ วันเด็กแห่งชาติ เป็นต้น

4.3 ความหลากหลายรูปแบบของสถาบันศึกษาปอเนาะ เช่น สถาบันศึกษาปอเนาะแบบท่องจำอัลกุรอานอย่างเดียว สถาบันศึกษาปอเนาะแบบเรียนกิตาบ และสถาบันศึกษาปอเนาะแบบเรียนกีรออาตี

5) สภาพปัญหาด้านเวลาเรียน มี 2 ด้าน ประกอบด้วย

5.1 เวลาเรียนของสถาบันศึกษาปอเนาะไม่สอดคล้องกับเวลาปฏิบัติงานตามเวลาราชการ และปฏิทินเปิด-ปิดภาคเรียนของสถาบันศึกษาปอเนาะกับ กศน.ไม่ตรงกัน

5.2 เวลาที่จะจัดการเรียนการสอน กศน.มีไม่เพียงพอ เนื่องจาก ในแต่ละวันมีตารางการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ตามหลักสูตรของสถาบันศึกษาปอเนาะที่กำหนดไว้แล้ว

6) สภาพปัญหาด้านสำนักงาน กศน. มี 4 ด้าน ประกอบด้วย

6.1 ให้ความสำคัญกับงานนโยบายอื่นๆ ที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วิถีปฏิบัติ และภาระงานที่เกี่ยวข้องกับสถาบันศึกษาปอเนาะ

6.2 มอบภาระงานให้ครูมากเกินไป

6.3 งบประมาณสนับสนุนกิจกรรมในสถาบันศึกษาปอเนาะมีจำกัดและไม่ต่อเนื่อง

6.4 การสื่อสารระหว่างผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.กับโต๊ะครูสถาบันศึกษาปอเนาะไม่ชัดเจน ทำให้แนวทางการทำงานไม่เป็นระบบและไปในทิศทางเดียวกัน และ

7) สภาพปัญหาด้านหลักสูตร คือ

สมรรถนะอันพึงประสงค์ของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ
สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

7.1 หลักสูตรการศึกษานอกระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 มีสาระการเรียนรู้ซ้ำซ้อน และมีวิชาเรียนมากเกินไป ไม่เหมาะสมกับบริบทและวิถีชีวิตของนักศึกษาในสถาบันศึกษาปอเนาะ

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาเรื่องสมรรถนะอันพึงประสงค์ของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า สมรรถนะทั้ง 4 ด้าน คือ 1) สมรรถนะด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 2) สมรรถนะด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ 3) สมรรถนะด้านการพัฒนาวิชาชีพ และ 4) สมรรถนะด้านการพัฒนาตนเอง มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะมาก โดยเฉพาะสมรรถนะด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ที่สามารถเชื่อมโยง อ้างอิงกับความรู้ เนื้อหาสาระในคัมภีร์อัลกุรอาน พบว่ามีความจำเป็นมากที่สุด เพราะลักษณะการจัดการเรียนการสอนในสถาบันศึกษาปอเนาะที่ผ่านมา เป็นวิธีการเรียนที่มุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชามากกว่าการเรียนรู้จากสภาพที่เป็นจริง และไม่เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดวิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็น การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังขาดการเชื่อมโยงให้เหมาะสมกับบริบทและสภาพแวดล้อมในสังคม การสอนแยกออกเป็นวิชา ทำให้การเรียนรู้แยกกันเป็นส่วนๆ ไม่สัมพันธ์หรือไม่สอดคล้องกัน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อย ส่วนใหญ่มักจะเรียนในห้อง ไม่มีโอกาสได้สัมผัสกับความเป็นจริงนอกห้องเรียน การสอนแบบบูรณาการ จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาที่หลากหลาย และตอบสนองต่อรูปแบบการเรียนรู้ ที่แตกต่างกันของผู้เรียนแต่ละคนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาในด้านสุนทรียและความดีงาม ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกและความคิดที่ดี อีกทั้งผู้เรียนจะเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชา และสามารถนำความรู้จากการเรียนรู้ในส่วนหนึ่งไปช่วยทำให้การเรียนรู้ในส่วนอื่นๆ ดีขึ้นด้วย

ความสำคัญของการบูรณาการอีกประการหนึ่งคือ การที่ผู้เรียนจะเข้าใจสิ่งต่างๆ อย่างชัดเจน เกิดความหมายและนำไปใช้ได้ก็ต่อเมื่อความรู้และความคิดย่อยๆ ประสานสัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน จนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งนั้นกับสิ่งอื่นรอบตัว ซึ่งมี

ผลให้เกิดการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาจัดระบบระเบียบใหม่ให้เหมาะสมกับตน เป็นองค์รวมของความรู้ของตนเอง ดังนั้น ในการสอนต้องให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเชื่อมโยง ความคิดขึ้นในเนื้อหาด้วยการใช้วิธีการหลากหลาย ซึ่งจะเป็นการบูรณาการทั้งด้านเนื้อหา สารและวิธีการ รวมทั้งศาสตร์ทุกศาสตร์ไม่อาจแยกกันได้โดยเด็ดขาด เช่นเดียวกับวิถีชีวิต ของคนที่ต้องดำรงอยู่อย่างกลมกลืนเป็นองค์รวม การจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาต่างๆ และ ฝึกทักษะหลายๆ ทักษะอย่างเชื่อมโยงกัน จะทำให้การเรียนรู้สอดคล้องกับชีวิตจริงและ มีความหมายต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้น (วิศรุต เลาหะวิถิ, 2556)

จากสภาพปัญหาด้านผู้เรียนที่พบว่ามี 6 ด้าน ดังกล่าวข้างต้น หากครูอาสาสมัคร การศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ มีทักษะด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ บูรณาการแล้ว ผู้วิจัยคิดว่าสามารถแก้ไขปัญหาด้านผู้เรียนดังกล่าวได้ โดย วิศรุต เลาหะวิถิ (2556) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักว่า การเรียนรู้ทุกสิ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและ กันในชีวิต ทุกสิ่งทุกอย่างจะเกี่ยวข้องกันอยู่เสมอ การเรียนการสอนแบบบูรณาการจะมี ความสัมพันธ์กับชีวิตของผู้เรียน และผู้เรียนจะเกิดแรงจูงใจในการเรียนมากกว่าแบบเดิม

2. เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งในการแก้ปัญหา ผู้เรียน จะต้องอาศัยความรู้จากหลายสาขาวิชาในเวลาเดียวกัน

3. เพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยตรงอย่างมีจุดหมาย และมีความหมาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การแสดงความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอน และช่วย สร้างความเข้าใจให้ผู้เรียนอย่างลึกซึ้ง

4. เพื่อตอบสนองความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน โดยการเรียนรู้ตามเอกัตภาพ ออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามที่ต้องการจะรู้ บรรยากาศในชั้นเรียนจะไม่เครียด สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนอย่างสนุกสนานและบรรลุผลในการเรียนมากขึ้น

5. มีการถ่ายโอนและค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาสาระ ความคิด ทักษะ และเจตคติ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดที่เรียนได้อย่างลึกซึ้ง เป็นระบบ และถ่ายโอน ความเข้าใจจากเรื่องหนึ่งไปสู่อีกเรื่องหนึ่งได้ดี

6. ส่งเสริมการเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกัน ให้ผู้เรียนรู้สึกมั่นคง มีความพึงพอใจ มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะและยอมรับผู้อื่น เต็มใจทำงานร่วมกับกลุ่มและเป็น สมาชิกที่ดีของกลุ่ม

สมรรถนะอันพึงประสงค์ของครูอาสาสมัครการศึกษาในสถานศึกษาปอเนาะ
สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

7. ช่วยพัฒนาค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม มาตรฐานการทำงาน วินัยในตนเอง ส่งเสริมความสามารถในการทำงาน และการควบคุมอารมณ์ของผู้เรียน

8. ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาการแสดงออกไปพร้อมๆ กับทางด้านความรู้ เนื้อหาสาระ อีกทั้งให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมในสังคม

ดังนั้น สมรรถนะด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ หรือการจัดการเรียนการสอนแบบ บูรณาการ จึงมีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษาปอเนาะ โดยครูอาสา จะต้องมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการสอนที่เป็นบูรณาการ มีวิธีการที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ใช้เทคนิคการเรียนการสอนที่ผสมผสานกัน ฝึกให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบด้วยวิธีการแก้ปัญหา เน้นการทำงานร่วมกัน มีงานกลุ่มหรืองานเดี่ยว ผสมผสานกันไป โดยพิจารณาขอบเขตการเรียงลำดับเนื้อหาของลักษณะวิชา รวมทั้งลักษณะของผู้เรียน และให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นกระบวนการเรียนรู้ ตามธรรมชาติของผู้เรียน ความรู้ ปัญหาและประสบการณ์ต่างๆ เป็นสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ ในชีวิตประจำวันอย่างสัมพันธ์กัน การบูรณาการจึงเป็นสิ่งที่ช่วยตอบสนองธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง

ผลการศึกษากล่าว ยังให้ผลในทำนองเดียวกับ วิโรจน์ สารัตนะ (2556) ที่กล่าวว่า คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 มี 8 ประการ ดังนี้ 1. สามารถปรับตัว 2. มีวิสัยทัศน์ ถึงความต้องการของนักเรียน 3. ทำงานแบบร่วมมือ 4. กล้าพูดกล้าคิด 5. เรียนรู้ตลอดชีวิต 6. เป็นนักสื่อสาร 7. เป็นต้นแบบทางพฤติกรรม 8. เป็นผู้นำ นอกจากนี้ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 ไว้ว่า 1. เป็นผู้อำนวยความสะดวก 2. เป็นผู้แนะแนวทาง 3. เป็นผู้เรียนรู้ร่วมหรือศึกษาค้นคว้าร่วม กล้าศึกษาในสิ่งที่ตนเองไม่ถนัด และให้ความร่วมมือกับครูคนอื่น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ พบว่าสมรรถนะที่พึงประสงค์ของครูอาสาสมัครการศึกษาในสถานศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีสมรรถนะ 4 ด้าน และ สภาพปัญหา 7 ด้าน ดังนั้น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ควรวางนโยบาย วางแผนการพัฒนาศักยภาพครูอาสาสมัครการศึกษาในสถานศึกษาปอเนาะอย่างเป็นระบบ และมีความต่อเนื่อง จัดฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพครูฯ ตามสมรรถนะต่างๆ ที่ได้จากผล

การศึกษาในครั้งนี้ รวมทั้งใช้เป็นเกณฑ์ในการทดสอบ คัดเลือกผู้ที่มีมาสมัครงานในตำแหน่ง ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ และใช้เป็นตัวชี้วัดในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ ต่อไป รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาตามสภาพปัญหาที่พบดังกล่าวอีกด้วย

ในส่วนของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ ก็ได้ แนวปฏิบัติ ใช้เป็นแนวทางในการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองให้มี ศักยภาพสูง ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2544). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปี พ.ศ. 2542. **แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.** กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด
- ขจรศักดิ์ ศิริมัย. (2554). **เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับสมรรถนะ.** (ออนไลน์)
- สืบค้นจาก : <http://competency.rmutp.ac.th/.doc>. [9 กรกฎาคม 2555]
- คณาธิป บุญญารัตน์ และคณะ. (2555). **สรุปผลการปฏิบัติงาน กศน. ในเขตพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ งบประมาณ 2554.** มปท.
- ณรงค์วิทย์ แสนทอง. (2547). **มารู้จัก Competency กันเถอะ.** กรุงเทพฯ : เอช อาร์ เซ็นเตอร์.
- นิสดารค์ เวชยานนท์. (2550). **Competency Model** กับการประยุกต์ใช้ในองค์กรไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปิยะชัย จันทร์วงศ์ไพศาล. (2549). **การค้นหาและวิเคราะห์เจาะลึก Competency ภาคปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ : เอช อาร์ เซ็นเตอร์.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ พรทิพย์ แข็งขัน. (2551). **สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง.** (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2556). **กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากรณีที่ชนะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพฯ : หจก.ทิพย์วิสุทธิ์

สมรรถนะอันพึงประสงค์ของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะ
สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

- วิศรุต เลาะวิถี. (2556). การจัดการเรียนการสอนศาสตร์สาระอิสลามแบบบูรณาการ.
(ออนไลน์). สืบค้นจาก <http://www.skthai.org/articles/42073689/>.
[1 กรกฎาคม 2557]
- วนิดา ภูวนารณรุักษ์. (มปป). สมรรถนะของครูไทย. รามคำแหง, 26 (พิเศษ)
- สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. (2549). แนวทางพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency.
พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนา อินเตอร์พรีนธ์ จำกัด (มหาชน).
- สุภางค์ จันทวานิช. 2543. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2545). การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตตามพระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. สุขุทัยธรรมมาธิราช, 15 (3).